

СТЕФАН ГЕЧЕВ
АНРИ МИШО
1899-1984

chitanka.info

Той не е принадлежал никога формално към групата на сюрреалистите, макар че поезията му се родее много с тяхната. В нея ще открием и автоматичното писане, и изследването на подсъзнанието, и плътните сенки на сомнамбулни сънища, главно в сиво и черно. Той е живял в съседство със сюрреалистите в Париж през двадесетте години, но изобщо не е потърсил допир с тях поради затворения си характер, поради страха да принадлежи към каквато и да било група. Като дете — роден е в Намюр, Белгия, и въпреки че живее в Париж от 1924 г., става френски поданик едва в 1955 г. — той намразил родителите си и повтарял, че го били прибрали от улицата. Най-често предпочитал да бъде сам. Естествено, тази склонност към уединение му е пречила да си изработи начин за общуване с хората.

След като баща му забранил да стане монах (на 18 години), Мишо намерил друг начин да избяга ако не от света, поне от Европа: щом навършил пълнолетие, станал моряк на товарен кораб. С кораба обиколил много английски и американски пристанища. Скоро след завръщането си започнал да печата. Установил се в Париж и, изглежда, отначало мизерствал. Тук се запознал с Жюл Сюпервиел — третия френски поет „уругваец“ (след Дюкас и Лафорг). Сюпервиел бил един от малцината, с които Мишо успял да се сдружи, привлечен от странната поезия на приятеля си. По това време се запознал и с някои художници сюрреалисти — Макс Ернст, Дали, Клее, Масон — и бил смаян и възхитен от картините им. Изглежда, че тези срещи са изиграли голяма роля за създаването на Мишо художника. По това време издал първата си книга „Който бях“ (1927), която била забелязана и възбудила интерес към автора. За да избяга от „литераторите“, Мишо заминал за Южна Америка, откъдето се върнал с две книги — „Еквадор“ и „Моите имоти“ (1929). Била го обзела треската за пътувания. Предприел дълги пътешествия с престои в Париж, където донасял останките от крушенията на... (може би на очакванията си?) своите книги. В 1930 г. излиза едно от най-представителните му произведения — „Някой си Плом“. След пътуване в Китай и Япония издава книгите „Един варварин в Азия“ (1933) и „Нощта мърда“ (1936). През 1937 г. става редактор на списанието „Хермес“, което имало амбициозната програма да обедини философията, поезията и мистиката. Но скоро Мишо разбрал, че върви

по път за никъде, защото заявява: „Да се говори за поезията като за нещо близко до мистиката, е все едно да приближим водата до огъня.“

Войната го заварва в Бразилия, откъдето се завръща в 1940 г. След поражението, верен на характера си, Мишо се усамотил в едно селце на средиземноморския бряг и там прекарал страшните години на нацистката окупация с жена си и с радиоапарата — единствените му връзки със света. Тук Мишо пише и рисува. Тук създава две от най-интересните си книги: „Екзорсизми“ и „Лабиринти“, издадени през 1943 и 1944 г. Втората отразява далечното и странно ехо от кошмарния призрак, който душеше Европа и света.

След освобождението се завръща в ателието си в Монпарнас. Сега започва да си служи сякаш повече с четката, отколкото с перото. През този период — 1945–1975 г., излага платната и графиките си почти всяка година, а е написал десетина произведения. Затова пък през същия период се множат студиите и изследванията за неговото творчество, което намира и официално признание в 1965 г., когато му е присъдена голямата национална награда за литература. Както и трябва да се очаква, Мишо отказал категорично да я приеме.

През 1979 г. по случай неговата осемдесета годишнина в културния център „Жорж Помпиду“ в Париж бе организирана изложба на книги от и за него и друга — на негови картини и графики. Организаторът на изложбата, мой приятел, ме заведе да я разгледам. Направи ми впечатление между другото, че са изложени голям брой графики, твърде прилични една на друга — неговите хора-сигли или хора-букви, напомнящи тълпите на Маняско. Но почти еднаквите графики действаха доскучаващо. Казах това на приятеля си. Той се съгласи, но добави: „Само че с Мишо не може да се спори.“ Бил му предложил да се подберат някои от този вид графики, но Мишо отвърнал рязко: „Или всичко това, или нищо.“ „Този човек — продължи приятелят ми, — с лице на съсредоточена птица и твърд характер на аскет, те плаши и привлича. Съвсем като картините и поезията му.“

До каква степен е бил затворен и саможив Мишо сочи и фактът, че негови снимки почти не съществуват. Когато един от биографите му, Рьоне Бертел, го запитал защо, Мишо отвърнал: „Не се фотографирам и не позволявам да се публикуват мои снимки, защото изпитвам ужас, че някой може да ме познае на улицата или в метрото...“ Мисля, че

същият нагон за самота, за бягство от света го е накарал да взема опиати. Наистина ако Мишо не беше такъв характер, той нямаше да създаде това странно словотворчество, което го издига до почетната титла „Принц на поезията“. Искам да кажа, че той е един от недотам често срещаните творци, при които личността се отразява напълно в творчеството и творчеството се отразява напълно в личността. Ненапразно героят му Плюм е самият Мишо, но не в шеговития смисъл на изказването на Флобер, а наистина *той самият*. Ако в момента на създаването на образа Плюм Мишо не е приличал напълно на него, веднъж сътворен, Плюм така е повлиял на твореца си, че са се слели в една личност.

И така, изолирал се от света, той се впуска да изучава вътрешния си свят, откъдето изважда образи-ектоплазми, с които населява творбите си. Те са трагични, понякога уродливи, винаги неочаквани, но се налагат с някаква достоверност, въпреки че се подчиняват не на обикновената, а на друга логика. Разбира се, Мишо тук не е откривател. Нима фантастиката на народните приказки се подчинява на всекидневната наша логика? Или светът на Лотреамон, на Луис Карол, на Кафка? И като тях Мишо успява да ни убеди в *реалността* на своя необикновен свят. Той постига това и благодарение на стила си: разказва спокойно, външно безстрастно, привидно логично, умее да придаде вещественост, тежест на предметите, насища своя свят с такива реални подробности, че ние го приемаме за реален така, както и света на Кафка. Дори по-лесно.

Въпреки безспорната ценност и оригиналност на поезията на Мишо би било трудно обяснима неговата популярност — и не само във Франция, като се има предвид сложното му херметично словотворчество. Според мнозина изследователи тя се дължи на чувството за безизходица и трагични предчувствия за бъдещето у твърде много мислещи хора на Запад.

Моята цел и тук не е да правя задълбочен анализ на творчеството на Мишо, а главно да установя връзките му със сюрреализма и онова, което го отличава от него. Този въпрос всъщност разглеждат всички изследователи на делото на Мишо и всички без изключение подчертават тяхната близост. Ето какво пише по този въпрос критикът Ж-Ж. Маршан: „Мишо, най-представителният поет на онова, което сюрреализмът искаше да бъде в началото, се държа настрана от

движението. Напротив, неговите редки признания ни сочат, че методът му прилича странно на онзи на Брьотон, освен по отношение на техниката. Мишо, както Брьотон, пише под натиска на изречения, които «чукат» на прозореца на съзнанието; като Брьотон и той всъщност не се доверява на езика. Като него и той търси възстановяване на равновесието на отчаяния човек. Разликата е, че сюрреалистите, включително и Елюар сюрреалистът, запазват следа от естетизъм в стила си, докато Мишо е аскет на езика, стилът му е крайно пестелив на думи. Всъщност Мишо е истинският сюрреалист — човек, който унищожава думите и ни поднася в чист вид подземните произведения на духа.“

Това е вярно, но не изчерпва въпроса. Още преди Мишо да започне да печата, дадаистите, Деснос и някои други сюрреалисти, увлечени от бунта си срещу традиционната логика на езика, са започнали да жонглират с думите и техните външни форми, разлагат ги и ги карат да загубят всякакво нормално значение. Този метод Мишо е възприел вероятно от тях и дълго си служи с него, наистина доста подскретно. Така той действително оголва езика до аскетизъм, както се изразява цитираният по-горе критик.

Но ако Мишо възприема или преоткрива методите на сюрреализма и така се доближава плътно до него, има и съществени разлики между тях.

Първата е онова, което същият критик определя като „естетизъм“ — а то би могло да звучи пейоративно. Не естетизъм, а *красота* — красота на образи, на словосъчетания, на усещания и багри. Дори в най-песимистичните произведения на сюрреалистите се усеща красота. Макар Брьотон да смята Сад за един от предходниците, никой сюрреалист, както вече подчертах, може би с изключение само на Дали (но той е предимно художник), не е имитирал зловещия маркиз нито в творчеството, нито в живота. Една дълбока чистота се излъчва при четенето на най-добрите поети сюрреалисти. И една пъстра, бликаща жизненост. Тук се докосваме и до втората, същностна разлика между Мишо и тях. Те стоят изправени пред социалната действителност и вярват, че за да се освободят творческите сили на хората, трябва да се извърши една социална революция, която да постави човека в най-благоприятните условия *да твори*. Тъкмо това убеждение доведе най-талантливите от тях в редовете на борбата за свобода и социално

равенство. Те доказаха това, когато дойде голямото изпитание — войната. Всички застанаха на страната на свободата, бориха се, някои загинаха. Мишо е странял от сюрреалистите може би тъкмо защото са били *ангажирани*, когато неговият *ноктест* характер се е отвърщвал от всякакви обществени изяви. И през войната той остана пак затворен в себе си и нейните ужаси се докоснаха далечно до слуха му, омекотени от стените на неговия вътрешен затвор.

ЗАСЛУГИ

Имате удоволствието да четете тази книга благодарение на *Моята библиотека* и нейните всеотдайни помощници.

МОЯТА БИБЛИОТЕКА

<http://chitanka.info>

Вие също можете да помогнете за обогатяването на *Моята библиотека*. Посетете **работното ателие**, за да научите повече.